

Veronika Bendová: Konec sezóny na koupališti Ústěk, Host, Brno 2024, 192 s.

ROK PLNÝ LIDSKÝCH PŘÍBĚHŮ

Petr Nagy

Spisovatelka Veronika Bendová (1974), která loni oslavila abrahámoviny, nepatří právě k nejpłodnějším autorkám, čemuž se u matky pěti dětí i dnešní hektické době nelze vůbec divit. A tak se její třetí vydanou knihou nestal už léta porůznu zmiňovaný rozepsaný román o rodině a manželství, nýbrž dvoustestránková sbírka povídek nazvaná *Konec sezóny na koupališti Ústěk*. Ta na rozdíl od jejich dvou předešlých titulů – debutové novely *Nonstop Eufrat* (2012) a na Magnesia Literu nominované prózy *Vytěženéj kraj* (2019) – nevyšla v pražském nakladatelství Fra, nýbrž u brněnského Hosta, a to s impresionisticky laděnou obálkou a několika ilustracemi v témže duchu od Aleny Gratiarové, předznamenávajícími spisovatelčin ponor do pocitů, nálad a vzpomínek jejich hrdinů a hrdinek.

Z dvanácti povídek, které svazek obsahuje, vznikla podle autorčiných slov zhruba polovina v průběhu devíti let a posléze se k nim rozhodla – už s určitou představou a dramaturgií – dopsat další. Výsledný tucet krátkých próz tak ve výsledku propojuje nejen kompoziční svorník v podobě jejich specifické časové sloupčnosti (jednotlivé texty jsou vedle vlastního názvu označeny též měsícem v roce, počínaje lednem a prosincem konče), ale i řada dílčích motivů, opakujících se ve vybraných příbězích. Spíše než jednotlivé téma či žánr tudíž přítomný soubor charakterizuje určitá cykličnost, a to nejen přírodního charakteru (promítající se do pozvolné proměny kulís, potažmo tónu vyprávění), ale rovněž ve smyslu liturgickém, což odráží již názvy některých textů („Byzantské Vánoce“, „Křížová cesta“, „Velký pátek“, „Letnice“, „Dušičky“). Kromě náboženství (křesťanství) zde hraje stěžejní roli topos severních Čech – oba zmíněné leitmotivy zároveň autorčinu loňskou novinku propojují s jejími staršími díly: příběhem padlého katolického kněze a severočeskou road-movie.

ŽENSKÉ MEZI NEBESY A HAJZLOVEM... ALE CO KDYŽ...

Pavel Janoušek

Sbírka povídek jako žánr to na současném trhu s literaturou nemá jednoduché, protože kdo by kvůli nějakým dílčím postřehům a postojům kupoval a četl celou knihu, když se zdá jednodušší libovolná skoro autentická slova, emoce a příběhy sdílet a lapat po sítích? Nicméně jsem rád, že si i nakladatelství Host tu a tam vzpomene a nějakou tu povídkovou knížku čtenářům, respektive čtenářkám, nabídne.

V případě Veroniky Bendové (1974) Host vsadil na spisovatelku, která umí psát a ví, co a proč píše. Její knihu *Konec sezóny na koupališti Ústěk* utváří sled dvanácti poměrně různorodých, nicméně ročním cyklem provázaných próz. Povídek schopných oslovit toho, kdo je s to vnímat autorčin smysl pro evokaci téměř banální každodennosti i její schopnost skrze slova, věty, myšlenky, situace a příběhy hledat sebe sama, explikovat své bytí.

Skoro všechny autorčiny výpovědi, s jednou výjimkou, jsou tak celkem logicky prostoupeny ženským vnímáním běhu obyčejného života a jím utvářených mezilidských časoprostorů – tak, jak se s ním musí vyrovnávat ženská, která už ledacos zažila a „*zase si připadá jako ve filmu, ovšem ve filmu, ve kterém rozhodně být nechtěla*“ (s. 125) a „*od něho by chtěla mít pokoj*“ (s. 133) – a právě proto jej musí proměnit v text.

Jednotlivé epizody tohoto filmu...

... jsou přitom vždy přesně lokalizovány na mapě Čech, nejvíce severozápadních, přičemž jejich součástí jsou i asociace na tak

Gros celé knihy pak tvoří realistické výjevy z každodenního života, zachycené s vysokou mírou autenticity a empatie, které korespondují s autorčíným civilním stylem vyprávění a jejím shovívavým postojem k lidským chybám a slabostem. Jednotlivé zápletky se obvykle točí kolem partnerských nebo rodinných vztahů, a tak i když mezi hlavními postavami hrají prim ženy, nezřídka jim sekundují příslušníci opačného pohlaví. Neméně důležitou úlohu ovšem v řadě povídek sehrává sugestivně vyobrazená krajina, do níž je jejich děj zasazen, především různá zákoutí Českého středohoří – titulní Ústěk, Levín, Srdov –, k němuž Veroniku Bendovou vážou četné osobní vzpomínky a prožitky. V rozhovoru publikovaném na webu nakladatelství Host u příležitosti vydání knihy se ostatně svěřila, že jedna z přítomných próz – „Srdovské lípy“ – pojednává přímo o jejich domě a psala se jí velmi těžce. A není divu, těžké je i téma, které tímto příběhem (a částečně také povídkou „Hotel Nebesa“) prostupuje, a sice předválečné česko-německé soužití, vysídlení Němců po válce a další osud bývalých Sudet. I tato stále problematická látka je pojednána nadmíru citlivě a se zjevnou snahou o smířlivé vyznění: „*Ale byla si v tu chvíli jistá, že Srdov ty všechny, živé i mrtvé, přijal a nepustil, že tu mohou bytovat vedle sebe a žádný čas, jazyk, dekrety ani dějiny už nad nimi nemají moc.*“ (s. 156)

O tom, že spisovatelce není cizí ani humor, a to dokonce ve spojení s jejími oblíbenými náboženskými motivy (hlavním hrdinou povídky „Velký pátek“ je dokonce farář), pak svědčí próza „Křížová cesta“ – nejdelší a podle mého i jedna z nejlepších v celém souboru, jež se navíc od ostatních přítomných textů liší také tím, že er-formu v ní nahrazuje ich-forma a hlavní slovo dostává mužský protagonista. Přípravy pašijového představení v podání osobitých ochotníků, popisované rázovitým duchodcem – klasickým vesnickým strejcem –, připomínají místy grotesku formanovského ražení, kde za směšnými dialogy a scénami můžeme zahlédnout odvěké lidské starosti (samota, žal, chudoba apod.)

konkrétní a časově zařaditelné sociální události, jako byl covid či počátek války na Ukrajině a s ním spojené uprchlictví. Leč nejde o dokument ani o dobrodružný akčňák či milostný doják, nýbrž o kino svou poetikou odkazující až někde k italskému neorealismu či k nové vlně šedesátých let. Tedy k filmům, jež se snažily postihnout rozporuplnost, ba mnohoznačnost obyčejné reality běžných lidí.

Autorčiny postavy proto programově nejsou, a vlastně ani nemohou být krásnými a líbeznými hrdinkami, nýbrž „jen“ komparzistkami mimo velké příběhy: jedinkyněmi, jejichž neútěšné všední pinožení nikam nemíří – a když, tak jen, jak naznačuje již titul, k nějakému bezvýznamnému konci. A ony si to uvědomují... už proto, že jsou ve věku, kdy naplno vnímají stereotypnost každodennosti a jí utvářené bariéry mezi lidmi, kteří by si měli být blízcí – a nejsou. Proti banalitě toho, co ženská neustále musí, tak vystávají – řečeno obrazně, s textem situovaným do září – sny o tom, že bychom si snad konečně, třeba i po sezóně, mohly se svým vzdáleným bližním užít pár dní v superhotelu na Nebesích.

Jenže Nebesa se už zcela rozpadla, a autorčíným postavám tudíž zpravidla nezbude než přenocovat kdesi v Hajzlově. Ostatně kde také jinde, když muži po těch letech (skoro) nikdy nejsou takoví, jací by měli být, když se láska, partnerská sounáležitost, ba i sex, tedy vše, co by mělo umocňovat partnerství a soužití, změnilo v pomíjivost. Anebo v cosi nudného, vyprázdněného a psychicky i fyzického otravného: v nekomunikaci, a někdy i dokonce v násilí. A když už ten zlej, otravněj a utahaněj chlap občas zazáří, tak to určitě není doma, ale když se vytahuje před jinejma. Takoví maskulinní nechápavci si pochopitelně nezaslouží nic jiného než ženský vztek... jenže co s ním, kdy i ona si následně uvědomí, že sama není zcela ideální.

i aktuální společenské problémy (mj. válka na Ukrajině). Zdrojem komiky se tu vedle samotných postav (účinkující spjatí sousedskými, ba i příbuzenskými vazbami vs. učitel z Prahy coby jejich „rejža“, farář zapálený pro sociální síť) a jejich vzájemného špičkování nebo glosování pojednáváného biblického příběhu o posledních chvílích Ježíše Krista stává rovněž samotný jazyk, potažmo autor-kou zvolená metoda vyprávění. Bendová totiž v mnoha pasážích nahradila vlastní jména amatérských herců přízvisky jim svěřených rolí a na první pohled obyčejné repliky či scény ihned nabývají absurdního rozměru („*Ježíš přivez autem Šimona z Kyrémy, co mu pomáhá s křížem, voni jsou oba z Hrobičan,*“ s. 46), tím spíše, že i do samotné hry začnou brzy zatahovat své osobní názory, trápení nebo spory.

Za další z vrcholů povídkového svazku lze označit například text „Hotel Nebesa“, v němž se na scénu vrací dvojice hrdinů předešlé spisovatelčiny knihy *Vytěženéj kraj*, Irena a Hugo. V novém příběhu z nich však udělala rodiče holčičky, kterým se společná cesta do česko-německého pohraničí (tedy opět bývalé Sudety, leč tentokrát Chebsko) trochu vymkne z rukou. Co je však podstatnější, zastaví se také v Aši, kde se právě koná vzpomínková akce spjatá s tzv. Vlakem svobody (v roce 1951 projel hraničními zátarasy a nic netušící pasažéři – včetně dětí vracejících se domů ze školy –, občané komunistického Československa, se náhle ocitli v západním Německu, odkud se jich ale většina zase vrátila). Na stole je rázem sice hypotetická, leč zapeklité otázka, jak by se v takové situaci zachovali oni dva, a atmosféra mezi nimi vlivem odlišných názorů rychle houstne. Nyní ovšem mají díky dcerce něco, respektive někoho, co/kdo pouhou svou existencí brání nerozvážnému přetření jejich vzájemného pouta. Děti ostatně figurují i v řadě dalších příběhů, ať už pojednávají o problematických vztazích v rámci úplné rodiny („Bouřka“, „Hotel Nebesa“, „Dušičky“), nebo ilustrují nelehký úděl svobodných matek („Byzantské Vánoce“).

Vím, že nejednoho Čecha i Češku vždy potěší, když...

... mu někdo předvede, že také životy těch druhých stojí za hovno. Pokud ale mezi takové nepatříte, rád bych vás přesvědčil, že v případě povídek Veroniky Bendové autorčina deklarovaná životní skepse není jen povrchní gesto, nýbrž výpověď, která má svou subjektivní motivaci, ale i náležitou tvarovou podobu, schopnou pronikat – pro toho, kdo s jejím textem dokáže navázat kontakt – pod povrch jevového. Bendová je spisovatelkou, jež má schopnost vyprávěním přesvědčivě, uměřeně a zároveň i ironicky pojmenovávat složitosti lidského bytí – a zároveň neustále skrze akt psaní zkoušet, zda by se v té naší přítomné bídě přece jenom nenašel nějaký ten vysněný nadosobní Řád. Něco, co by všední nudě a bídě vrátilo alespoň na okamžik vyšší smysl.

Naznačuje to již fakt, že každá z onoho tuctu povídek je spjata s jedním měsícem, takže celek odkazuje na roční cyklus, daný nejen meteorologickými proměnami počasí, ale především rytmem a logikou křesťanského mýtu, jenž autorce je – tuším, protože to v její knize není přímo tematizováno – výzvou pro hledání víry. Nikoli náhodou tak nejvíce optimistickou povídkou je březnová „Křížová cesta“, jež se odehrává v lokalitě příznačně nazvané (Vysoké) Veselí a ústy (mužského) vypravěče na příkladu amatérských herců demonstruje, jak všechny bizarní patálie lidského živoření zmizí, když je nám dáno na okamžik na sebe tento křesťanský mýtus vzít a sehrát jej k potěše své i těch druhých.

Bendové potřeba hledat skrytý smysl jevo-vého se promítá také do okamžiků, kdy její postavy cítí vnitřní potřebu překročit žitou přítomnost, popřípadě ji vztáhnout k problému smrti, viny a odpuštění. A to nejen na úrovni privátní, ve vztahu k mrtvým, s nimiž jim bylo dáno žít, ale i v obecnější rovině

Jako v naprosté většině povídkových sbírek ani v knize *Konec sezóny na koupališti Ústěk* nelze všechny texty z hlediska jejich literárních kvalit hodnotit stejně vysoko, rozhodně však má každý z nich čtenářům co nabídnout. Kupříkladu – zůstaneme-li u dosud zcela opomenutých próz – autenticky působící reprodukci živelné ženské konverzace („Zavřete oči a myslte na Anglii“), věrohodně vykreslené prostředí úřadu jedné z městských částí Prahy („Akce Karel“), nepřímou vedenou a překvapivě vyznívající mezigenerační dialog („Letnice“) či paralelní vyprávění korunované efektním překřížením obou dějových linií („O co se ani neodvažujeme prosit“). Coby nejmarginalnější kus v přítomném tuctu povídek paradoxně vyznívá krátká titulní próza, co do obsahu věrná svému názvu (zkrátka mozaikovitý obraz zalidněné scenerie). To nic nemění na faktu, že se Veronika Bendová jako povídkářka osvědčila a její nová kniha se v rámci tohoto žánru řadí k nejzajímavějším tuzemským plodům loňského roku. ■

našeho vztahu k počínání našich předků. Z autorčiny vůle jsou tak její postavy nuceny tematizovat také problém s minulostí českého národa, tedy s tím, jak se zpětně vyrovnat se socialismem či poválečným odsunem Němců. Zaplatbůh bez dnes tak obvyklého zjednodušování na opozici buď–anebo, neboť Bendová i při řešení takovýchto otázek vykazuje zjevnou potřebu najít a nastolit určitou harmonii.

Závěr? Kniha Konec sezóny...

... na koupališti Ústěk se nejspíš nestane čtenářským a mediálním trhákem. Má však v sobě cosi poctivého, co by pár sečtějších adresátů mohlo ocenit. Nejpřitažlivější ovšem bude pro čtenáře, vlastně čtenářky připravené s autorkou zakoušet jak tíživost mezilidských vztahů, tak i záblesky možného osvícení. ■